

[Home](#) / Täiskasvanud õppija ülikoolis – lähedaste toetuse vajadus TLÜ üliõpilaste näitel

Täiskasvanud õppija ülikoolis – lähedaste toetuse vajadus TLÜ üliõpilaste näitel

EMILY-HESTIA TAMMEORG

Täiskasvanuõpingud põhinevad peamiselt isiklikul huvil valdkonna või eriala vastu, kvalifikatsiooni omandamise eesmärgil ning tööturu perspektiivil. Õppima asumine on mõjutatud erinevatest aspektidest, nagu õpimotivatsioon, õpivajaduse teadvustamine, lähedaste toetus, õppejõudude ning tööandjate toetav suhtumine õpingutesse. (Roosalu jt, 2013; Pilli & Valk, 2008; Ernst & Young Baltic AS. HTM, 2017)

Artiklis kajastatava kombineeritud uurimuse tulemusena tuuakse välja, kuidas on üliõpilase õppimine mõjutatud lähedaste toetuse vajadusest.

Selgub, et lähtuvalt vajadusest tagada majanduslik toimetulek, võimalused õppes püsimiseks ja ajaline ressurss õppimiseks, on üliõpilaste jaoks vajadus lähedaste moraalse ja materiaalse toetuse järele oluline õppes püsimise ja õpingute teostamise mõjutegur.

Võtmesõnad: lähedaste toetus, toetusvajadus, õppes püsimine, üliõpilane

SISSEJUHATUS

Täiskasvanuõppe rakendumine saab toimuda siis, kui see on indiviidi enese soov oma kogemustele lisaväärtust anda ja seda toetab ning tunnustab ühiskond, töökoht ja perekond, hoidmaks ülal motivatsiooni elukestvaks õppeks (Märja jt, 2003; Merriam, 2005). Täiskasvanud õppija on eelkõige „iseseisev õppija”, kes on jõudnud arengutasemeni, mis võimaldab võtta vastutuse oma õppimise eest (Reddy, 2012). Üheks võimaluseks ennast arendada on ülikooliõpingud.

Majandusliku toimetuleku tagamiseks ning eneseteostuse ja töökogemuse saamise eesmärgil on täiskasvanud õppija enamasti töötav õppija. Omades seejuures piiritletud ajalist ressursi, vajatakse lähedaste toetust. (Pilli & Valk, 2008; Ernst & Young Baltic AS. HTM, 2017). Sageli esineb pere hoiakutest tulenevaid õpibarjääre ning see on põhjuseks, miks õpinguid ei jätkata (viidanud Roosalu jt, 2013, 13; Saar & Roosmaa, 2011). Väidetavalt on vajaduspõhine õppetoetus oluline tegur mõjutamaks üliõpilaskonna õppes püsimist, täiskoormusega õppimist, kõrgkooli nominaalajaga lõpetamist ja kõrgkoolist väljalangevuse vältimist (Pilli & Valk, 2008; Valk, 2018). Kuna varasemad uuringud toovad õpingute katkestamise põhjusena välja toetuste vajakajäämise, siis pärast 2013/2014. õppeaasta sügisel jõustunud kõrgharidusreformi (HTM, 2014) väärib uurimist, kas erinevad toetused ning stipendiumid stabiliseerivad majanduslikku olukorda ja kuidas on muutunud vajadus lähedaste toetuse järele.

Uurimistöö eesmärgiks on välja selgitada täiskasvanud õppija vajadus lähedaste toetuse järele TLÜ üliõpilaste näitel. Tulenevalt uurimiseesmärgist tõstatub uurimisprobleemina üliõpilaste vajadus lähedaste toetuse järele kui õppes püsimise ja õpingute nominaalajaga teostamise mõjutegur. Varasematele uuringutele toetudes, tuuakse uuringu eeldusena välja, et üliõpilane vajab õppes püsimiseks lähedaste toetust.

Kombineeritud küsitluse käigus püütakse leida kinnitus eeldusele, lahendada uurimisprobleem ning saavutada uurimiseesmärk. Selleks, et selgitada välja täiskasvanud õppija vajadus lähedaste toetuse järele TLÜ üliõpilaste näitel, püstitati uurimisküsimus: Milline on üliõpilaste vajadus lähedaste toetuse järele?

TÄISKASVANUD ÕPPIJA KÕRGHARIDUSSÜSTEEMIS

Ligipääs kõrgharidusele on võti paremasse tulevikku. Haridus annab võimaluse realiseerida oma potentsiaali tööturul. Kõrgem kvalifikatsioon tagab soovitud töökoha ja sissetuleku koos kõrgema sotsiaalse staatuse ja kõrgemate elustandarditega (Ranne jt, 2008). Õpingute jätkamist täiskasvanueas võib aga takistada õppimisvõimaluste vähesus, õppetöö sobimatu toimumisaeg, õppemaks, õppekorralduse vähene paindlikkus, ebakindlus hariduse omandamisega toimetulekul, pereprobleemid või majanduslik toimetulek (Saar jt, 2012; Reddy, 2012). Vaatamata stressiteguritele võivad täiskasvanud õppijate akadeemilised tulemused olla aga paremad kui päevaõppe üliõpilastel (Osam jt, 2017). Kuidas on see võimalik?

Täiskasvanud õppijad on varasema uuringu käigus välja toonud, et hilisemas eluetapis inimese toob õppimise juurde suhtumine ja motiveeritus, st indiviidi enda õpivajaduse tunnetamine. Oluliseks motivatsiooniks mõjutavaks teguriks on ka kõrgkoolide ja tööandjate suhtumine ning

lähedaste ja sõprade hoiakud täiskasvanuna õppimisse, mis soosivad erinevas eluetapis ja erinevate eesmärkidega õppijate õppimist (Kirss, 2011; Roosalu jt, 2013).

Õppes püsimist mõjutab seatud ootuste erinevus tegelikkusest, suutlikkus kohaneda õppekorraldusega ning vähene enesekindlus ja kahtlused oma võimekuses (Reddy, 2012). See on mõjutatav lähedaste suhtumisest õppimisse, emotsionaalsest toetusest ning võimekuse ja ambitsioonikuse edasikandumisest põlvest-põlve. Seda kinnitavad varasemad uuringutulemused, mille põhjal tudengid on pärit peredest, mis on keskmisest haritumad. Näiteks, 2010. aastal oli kõrgharidus 53% tudengite emadest. Tudengeid, kelle ema oli põhi- või madalama haridusega, õppis avalik-õiguslikes ülikoolides vaid 2%. Kõrgharidusega mehi oli üliõpilaste isade seas 46% (Kirss, 2011; Roosalu jt, 2013).

SOTSIAALMAJANDUSLIKUD JA GEOGRAAFILISED TEGURID LÄHEDASTE TOETUSE TINGIJANA

Varasemad uuringud kinnitavad, et täiskasvanud õppijate toimetulekut mõjutavad igapäevaeluga seotud kulutused: eluaseme-, olme- ja transpordikulud, tasumine majutuse eest õppesessiooni ajal, töölt eemaloleku ja/või lapsehoiu korraldamine. Ligipääs kõrgharidusele võib olla mõjutatud nii sotsiaalmajanduslikust taustast tulenevast ebavõrdsusest kui geograafilistest piirangutest. (Saar jt, 2012; Osam jt, 2017)

Lähtuvalt elukohast ja Eesti kõrgkoolide paiknemisest, on eelisseisus Tallinna ja Tartu õppurid. Kõrgkoolide piirkondlikes kolledžites ja kõrghariduse õppekavasid pakkuvates kutsekoolides on erialade valik piiratud ning sobiva eriala leidmiseks tuleb õppima asuda kodukohast eemal. Transpordifirmad teevad sõidusoodustusi enamasti vaid kuni 26-aastastele tudengitele (Kirss jt 2011; Mägi jt 2010; Saar jt, 2012)(Kirss jt 2011; Mägi jt 2010; Reddy, 2012). Kaasnevad kulutused muudavad õppimise kodust eemal maapiirkondadest pärit üliõpilaste jaoks keeruliseks. Seetõttu eelistavad nad õppimist kutseõppeasutustes, eraülikoolides ja riigi rakenduskõrgkoolides.

Mõjutatult vanusest ja sotsiaalmajanduslikust taustast, on täiskasvanud õppija kõrgkooliõpingute kõrvalt hõivatud töötamisega ning tema sissetulekutest enamuse moodustab töötasu. Varasemate uuringute põhjal töötavad üliõpilased valdavas osas alates 30. eluaastast ning magistriõppes õppimise kõrvalt. Nad väärtustavad õpitava eriala ja töökoha seotust ning erialast töökogemust. Õpingute kõrvalt töötatakse harvem riigieelarvelisel õppekohal õppides (Kirss jt, 2011; Eamets jt, 2011; Espenberg, 2013).

2010. aasta uuringu “Õiglase ligipääsu kohta kõrgharidusele” põhjal saab tõdeda, et pere piiratud rahaliste võimaluste korral töötab üliõpilane kõrgharidusõpingute ajal toimetuleku eesmärgil. 70% küsitletutest tõi välja, et tööl käimata ei oleks võimalik ära elada. Samas, sõltumata enda või pere majanduslikust olukorrast, tajuti vajadust parandada konkurentsivõimet tööturul ning kasutada õppetööst vabaks jäävat aega praktiliste oskuste omandamiseks. Seda tõestavad ka uuringutulemused. Toimetuleku eesmärgil töötas küll 77% halva majandusliku olukorraga perest pärit üliõpilasi, kuid keskmise majandusliku olukorra puhul oli see näitaja 62% ja hea majandusliku olukorra puhul 42% (Kirss jt, 2011; Eamets jt, 2011; Espenberg, 2013).

Eesti üliõpilaste sissetulekud olid 2013. aastal praktiliselt samal tasemel nagu 2010. aastal ning arvestades tarbijahinnaindeksi muutust (9,1%), vähenes Eesti üliõpilaste ostujõud võrreldes 2010. aastaga. Madalama sotsiaalmajandusliku staatusega peredest pärit üliõpilaste sissetulekutes oli suurem osakaal õppimise kõrvalt töötamisest saadavatel sissetulekutel ning riiklikel sotsiaal- ja õppetoetustel. Kõrgema sotsiaalmajandusliku staatusega peredest pärit üliõpilaste hulgas oli suurem nende osakaal, kelle peamiseks sissetulekuallikaks oli perekonna toetus. Kuna üliõpilaste sissetulekud varieeruvad aga olenevalt vanusest, õppeastmest ja tööturustaatuses, siis kasvab üliõpilaste sissetulek koos vanusega (Esenberg, 2013).

Sõltuvalt õppija east on töö kõrval olulise sissetulekuallikana välja toodud perekonna või elukaaslase toetus. Vanuse kasvades pere toetus väheneb ja töötasu osatähtsus suureneb. Töökoha valikul mängib rolli üliõpilase või tema pere majanduslik olukord. Majanduslikult kindlustatud tudengitel on võimalus olla töökoha otsingutel valiv või soovi korral töötamisest loobuda (Kirss jt, 2011; Eamets jt, 2011; Espenberg, 2013).

Kuna uuringutepõhiselt oli lisarahateenimise või töökogemuse saamise kõrval töötamise põhimotiiviks toimetulekuvajadus, siis on lähedaste toetuse vajadus õppima asumiseks kõrgkoolis põhjendatud mõjutegur.

LÄHEDASTE TOETUS ÕPPIMISE MÕJUTEGURINA

Eestis on elukestvaks õppeks loodud vahendid ja meetodid, sh õppemaksude ja toetuste süsteem, mis peaksid jõudma inimesteni lähtuvalt nende vajadustest, luues kindla ja toetava sotsiaalse konteksti (Ranne jt, 2008).

Vähemkindlustatud perekondadest (kuusissetulek ühe pereliikme kohta kuni 429 eurot) pärit täiskoormusega õppivaid tudengeid, kes täidavad õppekava nõudeid 75% ulatuses, toetatakse kõrghariduse omandamisega kaasnevate lisakulude katmisel vajaduspõhise õppetoetusega.

Sissetuleku vähenemisel on kevadsemestril võimalik taotleda vajaduspõhist eritoetust. Lisaks on loodud ülikooli kehtestatud tingimustel atesteerimise läbinud doktorantidele doktoranditoetus 660 eurot kuus (HTM, 2018).

Igal haridustasemel ja -astmel on õigus taotleda pangast kord õppeaasta jooksul õppelaenu, mille maksimaalmäär on 2000 eurot. Õppelaenu saamise aluseid, tingimusi ja korda reguleerib "Õppetoetuste ja õppelaenu seadus".

Kõrghariduse kättesaadavuse tõhustamiseks on küll eraldatud õppetoetused, õppelaen ja stipendiumid, aga kas need tagavad põhivajaduste, nagu eluase, toit, õppematerjalid, kommunikatsioonivahendid jne rahuldamise. Kui suur osakaal on lisaks moraalsele toetusele lähedaste materiaalsel toetusel Tallinna Ülikooli üliõpilaste puhul? Nendele küsimusele loodetakse vastus leida alljärgneva uurimise teel.

Siiski on üliõpilastel tarvis igapäevakulude katmiseks jätkata või alustada õppimise kõrvalt töötamist (Kirss, 2011). Kui 2008. aasta uuringute põhjal moodustas palgatöö üliõpilaste sissetulekust 72%, siis 2010. aastal 56%. Palga kõrval olid oluliseks elatusallikaks tudengite vanematelt või partnerilt saadud rahaline toetus, säästud ja õppetoetused, stipendiumid ning laenud (Kirss jt 2011).

2008. aasta uuringu "Eesti Euroopa kõrgharidussüsteemis" tulemusena sai õppetoetust stipendiumi näol 15% üliõpilastest ja seda jagati õppekoormuse täitmise ning hinnete alusel. Jagatav summa ei taganud isegi põhivajaduste rahuldamist (Ranne jt, 2008).

Lähtuvalt sissetulekuallikate jaotusest, tuleb selgelt välja ka perekonna roll täiskasvanud õppija toetamisel (Kirss jt 2011).

Oluliseks õppimist toetavaks teguriks on ka ajalised ressursid. Ajaprobleemid mõjutavad nii õppes püsimise kui ka õppima mineku otsust. Perekondlike kohustustega toimetulekuks vajatakse varasemast enam energiat või vähendatakse töökoormust. Kuna ajalise ressursi leidmisega võib kaasneda rahalise ressursi vähenemine ja vastupidi, siis on töö kõrvalt õpinguteks aja leidmine on üks põhjustest õpingute katkestamisel (Saar jt, 2012; Osam jt, 2017).

Eurostudent 2010 uuring näitas, et üliõpilaste suur ajakulu tööle ja kodustele toimetustele tingib vähese aja iseseisvale õppetööle. Õppivad täiskasvanud kulutavad nädalas kokku 64-71 tundi tehes õppetööd, tasustatud tööd ja toimetades kodus. Lisaks tuleb leida aega lähedaste ja sõpradega koosolemiseks (SA Archimedes, 2013).

Ajalise koormuse vähendamiseks ei saaks töötamisest loobuda, kuna uuringust selgub, et vaid

11% (44% riigieelarvelisel kohal õppijad) vastanutest saaksid õpinguid jätkata tööalase sissetulekuta. Lähedastega koosveedetud ajal on aga õppijale positiivne mõju, luues kindlustunde, mis toetab õpimotivatsiooni ja võimekust õpinguid jätkata (Roosalu jt, 2013).

Kuigi täiskasvanute koolituse seadus näeb Eestis ette õiguse võtta õppepuhkust kooliskäimiseks ja eksamisessioonideks teatavas ulatuses töötasu säilitamisega ja sellele lisaks ka tasuta, oleneb kõik kokkuleppest tööandjaga. Ülikoolid pakuvad loengutes käimise võimalusi pärast lõunat või nädalavahetustel. Seejuures võib õppijale probleemiks osutuda lastehoiu korraldamine, st et vanema õppimise ajal peab lapse eest hoolitsema teine pereliige või tasuline hoidja (Saar jt, 2012). Eelnevale tuginedes saab väita, et lisaks rahalisele toetusele on oluline ka lähedaste poolt õppijate ajalise surve leevendamine ja enesekindluse toetamine, võimaldades vajalikult hetkel keskenduda just õpingutele ja andes mõista, et koos lähedastega veedetakse küll napimat, kuid see-eest sisukamat kvaliteetaega (Roosalu jt, 2013). Kui otsustusvõime või enesekindluse langus hakkavad mõjuma õppimise takistusena, siis vajab õppija lähedastelt emotsionaalset toetust, et tulla toime õppimisega kaasnenud stressiga ja ennetada läbipõlemist (Osam jt, 2017).

METOODIKA JA VALIM

Valim moodustati Tallinna Ülikooli üliõpilastest, mis oli sõltuvalt uurimiseesmärgist sihipärane valik. Ainsaks kriteeriumiks valimi moodustamisel oli küsitletavate kuulumine 2018/2019 kevadsemestril Tallinna Ülikooli andmebaasi.

Kuigi täiskasvanud õppija vanuseks loetakse vahemik 25–64 eluaastat, on täiskasvanud õppija see, kellele õppimine ei ole põhitegevus. Ta õpib tööl käimise, laste kasvatamise või mõne muu tegevuse kõrvalt (SA Innove, s.a.). Kuna tänases ühiskonnas pole täisealise õppija jaoks õppimine sageli põhitegevus, siis kaasati uuringusse täiskasvanud õppijatena ka bakalaureuseõppes õppivad alla 24aastased õppijad.

Andmekogumismeetodina kasutati kombineeritud ankeetküsimustikku. Lähtudes Tashakkori ja Teddlie kombineeritud meetodite mudelist, moodustati erinevat tüüpi uurimisküsimused. Uurimisküsimustik (vt. Lisad) sisaldas 22 küsimust, millest kümme olid struktureeritud ehk valikvastustega küsimused, kuus struktureerimata ehk avatud küsimused ja kuus poolstruktureeritud ehk kombineeritud Likerti skaala ja avatud küsimuse kombinatsioonist. Lähedaste toetuse vajalikkust hinnati Likerti skaala abil, kus 1 ja 2 tähistasid toetuse mittevajalikkust ning 3-5 toetuse vajalikkust. Avatud kui valikvastustega küsimuste abil viidi samaaegselt läbi nii kvantitatiivne kui ka kvalitatiivne andmekogumine. (Tashakkori & Teddlie, 2003b)

Küsimused koostati eesmärgiga tuua välja nii sõnaline kui numbriline tulem ja anda tulemustest ülevaade joonise/diagrammi ja teksti kujul (Nevski, 2016). Küsimustiku vastavust uurimiseesmärgi täitmiseks kontrolliti pilootküsitlusega, mille tulemusena täiendati küsimustikku, näiteks loodi kategooriad. Kvalitatiivse uurimismeetodina koguti andmeid avatud küsimuste teel, et tuua välja uurijat huvitavate tunnuste esinemise intensiivsus (Kalmus, 2015). Kvantitatiivse uurimismeetodiga, koguti andmeid eelduse kinnitamist või ümberlükkamist võimaldavate küsimuste teel (Cohen jt, 2007). Küsimustiku vormistamiseks ja jagamiseks kasutati Google Forms küsitlusvormi. Kutse küsitluses osalemiseks saadeti üliõpilaste e-postiaadressidele, mis saadi kõrgkoolis olevate kontaktisikute kaudu. Uuringus osalema kutsuti ka Facebooki lehe kaudu.

Uurimisküsimustikule vastas kokku 91 TLÜ üliõpilast, neist 91% olid naised ja 9% mehed. Üliõpilaste vanuseline jaotus oli järgmine: alla 24-aastased, keda oli 45 (49,5%); 25-34-aastased, keda oli 22 (24,2%); 35-44-aastased, keda oli 16 (17,6%); 45-54-aastased, keda oli 7 (7,7%); 55-aastased ja vanemad, keda oli 1 (1%).

85% vastanutest õpib bakalaureuse-, 10% magistri-, 3% integreeritud ja 1% rakenduskõrghariduse õppekaval ning 1% õppis doktorantuuris.

Uuringu tulemusteni jõuti kombineeritud, nii kvalitatiivse kui kvantitatiivse, andmeanalüüsi tulemusena. Tehti järeldused ning valmis uuringu kokkuvõte. Uurimisandmete analüüsimisel ja esitamisel kasutati kaalutud andmeid.

TULEMUSED

Andmeanalüüsi käigus kasutati deduktiivse ja induktiivse lähenemise kombineerimist (Kalmus jt, 2015). Süsteemse ülevaate esitamiseks andmed kategoriseeriti. Kuna lähedaste toetus seisnes üliõpilaste jaoks materiaalses ja moraalses toetuses ning ajalise ressursi võimaldamises, siis küsitlusest tulenevalt võeti lähedaste toetuse analüüsimise aluseks kolm kategooriat:

1. moraalne toetus
2. materiaalne toetus
3. ajalise ressursi võimaldamine

Moraalne toetus

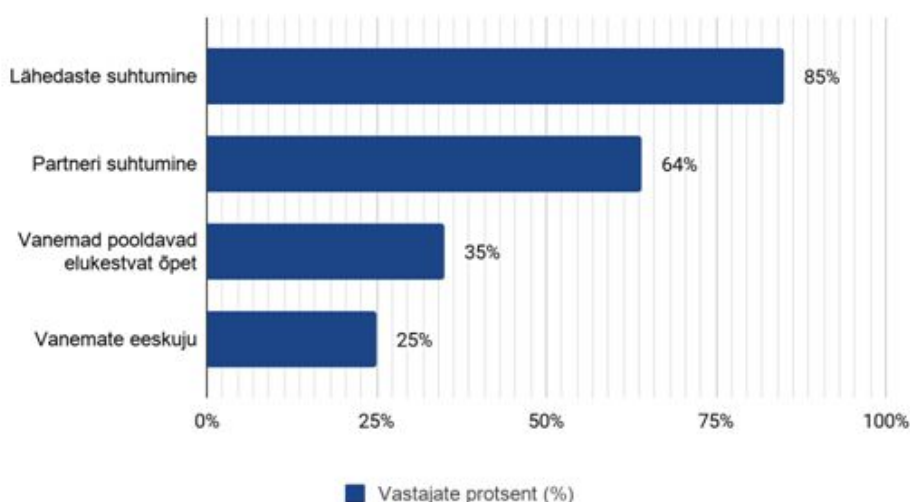
Kombineeritud analüüsi teel saadi teada, et sageli on ülikooli õppima asumine mõjutatud lähedaste hoiakust. Ülikooliõpinguid toetavate tegurite uurimisel (joonis 1) selgus, et üliõpilased tajuvad

õpingute teostamisel moraalset toetust lähedaste (85%) või partneri (64%) mõistva suhtumise läbi. Kõrghariduse omandamise otsus on olnud eelkõige enese õppimissoovist tulenev, kuid küsitletavad on mõjutusena toonud välja ka lähedaste eeskuju (25,3%) ja nende positiivse suhtumise nii kõrghariduse omandamisse kui elukestvasse õppesse (35,2%).

Moraalse toetusena märgiti õpinguteks motiveerimist, pereplaanide kohandamist vastavalt õppija vajadustele, sõnalist toetust, innustamist ja kindlustunde loomist.

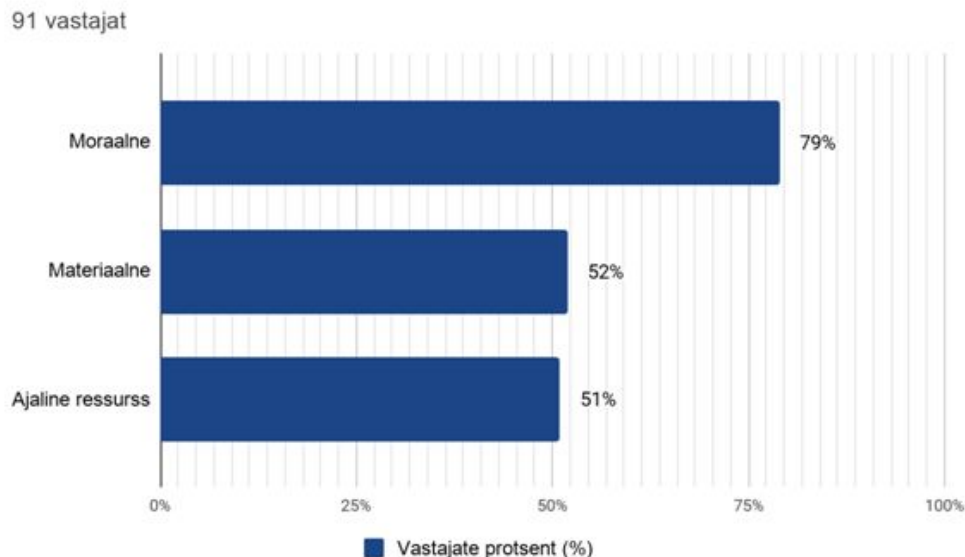
Kõrgharidusega lähedased tunnustasid õppimissoovi kui elu loomupärast osa ja tuleviku kindlustatuse perspektiivi. Toetusena toodi välja lähedaste motiveeriv suhtumine nii ülikooli sisseastumisel kui õpingute ajal. Kindlustunnet soodustavaks faktoriks oli vanemate lubadus õpingute ajal materiaalselt toetada ja lapsehoidmise võimalust pakkuda. Esines ka juhuseid kus lähedased ei soovitanud ülikooli õppima minna või õppimaasumise toetamine jäi vaid moraalse toe pakkumise tasandile.

91 vastajat

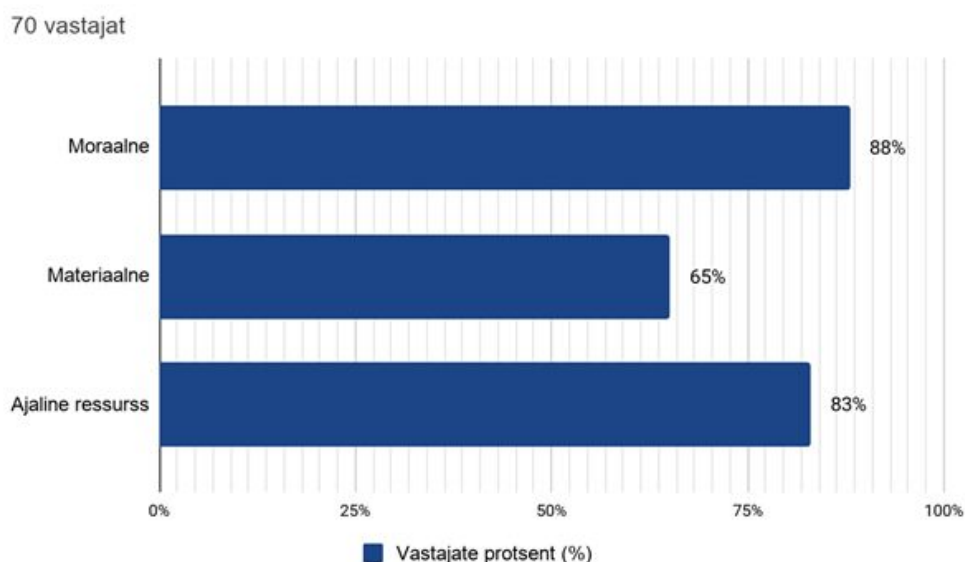
Joonis 1. Ülikooliõpinguid toetavad tegurid

Vanemate moraalne toetus on ülikooliõpinguid toetava tegurina oluline õppes püsimise mõjutaja. Seda märkisid 79% vastanutest (joonis 2). Vastanud tõid välja, et neid motiveerivad: innustus, uhkustunne, positiivne suhtumine õpingutesse, suhtlemisvõimalus, kogemuste jagamine ja tagasiside saamine. 21% vastanutest ei saanud toetust, kuna vanemad kas ei tundnud oma järeltulija õpingute vastu huvi, olid haiged või surnud.

Joonis 2. Vanemate toetus

Partneri (elukaaslase/abikaasa) moraalne toetus on õppes püsimise saavutamisel täiskasvanud õppija jaoks väga oluline (joonis 3). Sellel oleks väga raske aega planeerida ja õppimisega hakkama saada. Koguni 88% vastanutest kogesid partneri toetust. Partneri toetus seisnes motiveerimises, märkamises, hoolimises ja mõistmises, et sageli pole aega ühisteks ettevõtmisteks ning enda kanda tuleks võtta täiendavad kodused kohustused (tegelemine laste- ja lemmikloomadega, toiduvalmistamine jms).

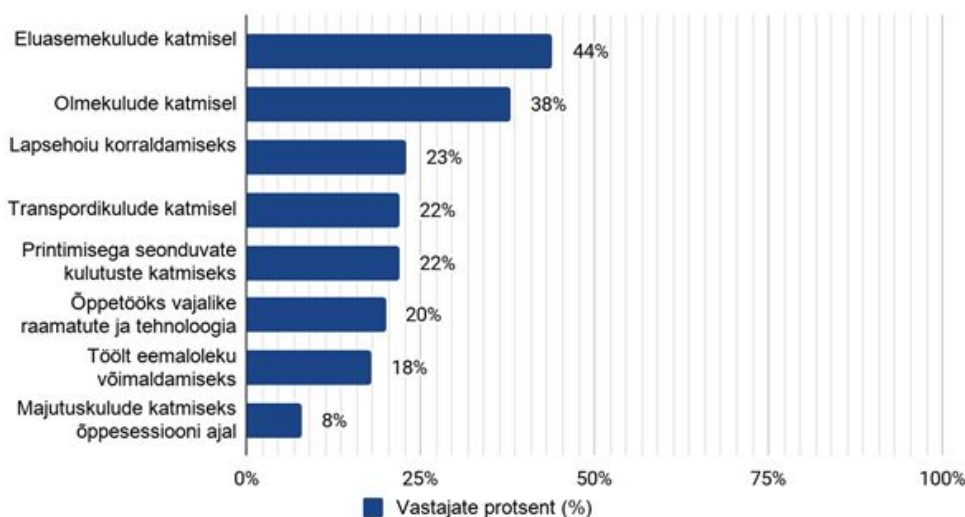

Joonis 3. Partneri toetus

Materiaalne toetus

Uuringus osalenud üliõpilased hindasid õppes püsimiseks oluliseks vanemate (joonis 2) ja partneri (joonis 3) materiaalselt toetust. Õpingutega toimetulekuks vajab valdav osa üliõpilastest lähedaste toetust eluaseme- (44%) ja olmekulude katmisel (38%). Võrdväärse osakaaluga vajati lähedaste toetust lapsehoiu korraldamisel (23%), printimis- (22%) ja transpordikulude katmisel (22%). Lisaks oli materiaalne toetus vajalik õppematerjalide ja tehnoloogia muretsemisel (20%), töölt eemaloleku võimaldamisel (18%) ja majutuskulude katmisel õppesessiooni ajal (8%). (joonis 4).

91 vastajat

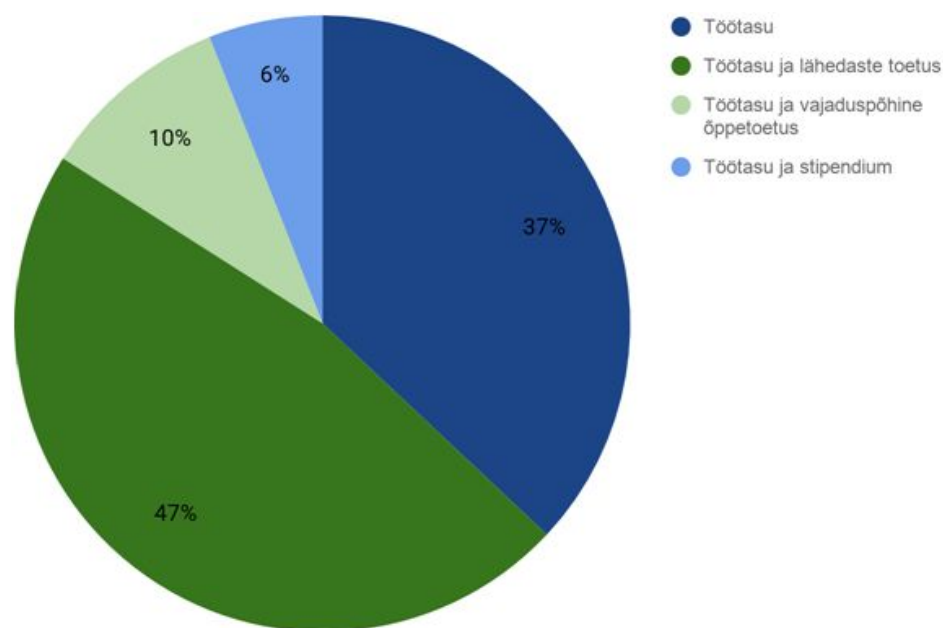
Joonis 4. Lähedaste materiaalne toetus

Uurimistulemusena selgus, et materiaalselt toetavad üliõpilaste õpinguid peamiselt lähedaste toetus (53%), vajaduspõhine õppetoetus (26%), töötasu (21%) ja tulemusstipendium (15%).

Analüüsidest õppimist, töötamist ja toimetulekut, saadi teada, et 76% vastajatest töötas õppimise kõrvalt ja 24% ei töötanud. Õppimise kõrvalt töötamise põhjustena tuuakse enamasti välja materiaalne toimetulekuvajadus, aga ka õpitava eriala ja töökoha seotus ning erialase töökogemuse saamise soov. Täistööajaga (1,0) töötajaid moodustas 33% vastanutest, 4% vastanutest töötasid enam kui täiskoormusega ja ülejäänud alla täiskoormuse. Enam kui pool vastanutest on pideva töötamisega hõivatud ja ülejäänud töötavad planeerides töökoormust lähtuvalt tunniplaanist ja õppekoormusest, tegeledes ettevõtlusega, lapsehoiuga või heategevusprojektidega jms.

Kuigi üliõpilased on õppimise kõrvalt sageli ka töötamisega hõivatud, siis erinevate rollidega kaasnevad kohustused, sh õppimisega toimetulek, mis tingivad vajaduse lähedaste toetuse järele.

Uuringutulemused tõestavad, et töötasu ei taga enamasti õpingutega toimetulekut. 37% õppimise kõrvalt töötavatest üliõpilastest tõid välja, et töötasu tagab neile õpingutega toimetuleku, 47% neist märkisid, et vajavad lisaks töötasule lähedaste toetust, sh vanemate või partneri toetust. 10% vastajatest said lisaks töötasule vajaduspõhist õppetoetust ja 6% stipendiumi (joonis 5).

Joonis 5. Töötasu ja toetuste osakaal õpingutega toimetulekul

Hinnates vanemate materiaalse toetuse vajadust õppes püsimiseks viiepalli skaalal, võis täheldada, et 48% vastanutest ei pidanud vanemate materiaalsel toetust vajalikuks, kuna töötasu kattis kulutusvajaduse või seda polnud võimalik saada (vanemad eakad või surnud). Veidi üle poole vastanutest (52%) aga vajas vanemate materiaalsel toetust vähemal või suuremal määral (joonis 2). Materiaalsel toetust vajati eelkõige toimetulekuvajaduste rahuldamiseks: kuna õppetoetus ja palk ei kata sageli toimetulekuvajadusi; õppepuhkus ei kata tegelikku õppesviibimise vajadust ja tarvis on võtta palgata puhkust; õpingute kõrvalt töötamine pole jõukohane; suuremate väljaminekute puhul; elukvaliteedi tõstmiseks; haiguse või puhkuse ajal.

Täiskasvanud õppija puhul suureneb partneri (elukaaslase/abikaasa) poolse materiaalse toetamise osatähtsus õppes püsimisel. Uuringutulemustest lähtuvalt vajasid partneri toetust 65% vastanutest (joonis 3) ja 35% tulid iseseisvalt toime, kuna teenisid piisavalt. Toodi välja ka olukordi, kus abi on vajalik, kuid partner ei toeta. Partneri materiaalne toetus kui teadmine, et vajadusel on abi tagatud, lisas õppijale enesekindlust.

Ajaline ressurss

Üliõpilaste jaoks on oluline ka lähedaste toetus ajalise ressursi võimaldamisel. Ajalise ressursi võimaldamisena toodi välja: õppimisvajadusega arvestamine igapäevaste koduste tööde tegemisel, kohustuse ülevõtmine eksamiperioodil, tegelemine lastega ja lemmikloomadega.

Õppija vanemate panus ajalise ressursi võimaldamisele töö ja õppimisega toimetulekuks on märkimisväärne. 51% vastanutest on seda toetust kogenud (joonis 2). Kõige enam vajati ajalise ressursi võimaldamist lapsehoidmise näol. 49%, kes pole toetust kogenud, tõid välja, et vajaksid toetust, kuid vanemad elavad liiga kaugel, vanematel on oma elu ja kohustused või nad on surnud. Nii nagu õppija jaoks oli väga oluline partneri materiaalne ja moraalne toetus, nõnda on oluline ka panus ajalise ressursi võimaldamisel.

Partneri (elukaaslase/abikaasa) panus ajalise ressursi võimaldamisel õppimisega toimetulekuks on väga oluline ja 83% vastanutest on seda kogenud (joonis 3). Partner arvestab õppija ajakavaga, aitab tegeleda majapidamistöödega, hoiab koduloomi, jagab lapsehoiukohustust ning võtab enda kanda muid võimalikke ülesandeid (joonis 6). Alati pole partneri toetus võimalik, sest mõlemad on töötavad tudengid.

Joonis 6. Partneri panus ajalise ressursi võimaldamisele

Uuringu tulemusena selgus, et lähedaste moraalse, materiaalse ja ajalise toetuse puudumine pärsib üliõpilaste õpinguid, kuna seoses töö- ja/või koduste kohustuste täitmisega kogeb üliõpilane õppimiseks vajaliku aja puudust ja kaasneb stress koolitööde edasilükkamise pärast. Õppimiseks vajaliku aja puudust näitas ka Eurostudent 2010 uuring (SA Archimedes, 2013). Süütunde tekitajaks võib olla: materiaalne sõltuvus vanematest või partnerist; soov ja suutmatus lähedastega rohkem aega veeta; pingelised suhted seoses koduste kohustuste jaotusega. Õppimisvõimet võivad pärssida ka õppimisruumi puudumine ja lähedaste ükskõikne või negatiivne suhtumine

õppimisse; abi puudumine lapsehoidmisel; kahtlemine perspektiivis. Toetuse puudumisel tunnetatakse liigset survet hästi sooritada või stressi õppetoetuste piiritletuse pärast. Õpingute teostamiseks ollakse sunnitud töökohta vahetama või töökoormust vähendama, millega võib aga kaasneda sissetulekute vähenemine.

Kõigist vastanutest, sh nii töötavatest kui mittetöötavatest üliõpilastest vajasisid ülikooliõpingute teostamiseks lähedaste toetust 77%.

ARUTELU

Uuringu käigus leiti kinnitust, et sarnaselt varasematele uuringutele on täiskasvanud õppija enamasti töötav õppija, kes omades seejuures piiritletud ajalist ressursi, vajab lähedaste toetust (Pilli & Valk, 2008; Ernst & Young Baltic AS. HTM, 2017).

Kui varasematest uuringutulemustest selgus, et õppimist mõjutas lähedaste suhtumine, emotsionaalne toetus jms, siis sarnased tegurid ilmnesisid ka käsitletud uurimistulemustes (Kirss, 2011). Andmete analüüsimise käigus saadi teada, et kõrgkooli õppima asumise otsus ja õppimine kõrgkoolis on mõjutatud vajadusest lähedaste moraalse toetuse järele, mis väljendub vanemate, partneri, pereliikmete ja sõprade mõistvas suhtumises. Kui kombineeritud analüüsi teel saadi teada, et sageli on ülikooli õppima asumine mõjutatud lähedaste hoiakust, siis ka varasemad uuringud on kinnitanud lähedaste ja sõprade positiivsete hoiakute soosivat mõju täiskasvanud õppijate õppimisele (Kirss, 2011; Roosalu jt, 2013).

Varasemate uuringute põhjal olid palga kõrval oluliseks elatusallikaks tudengite vanematelt või partnerilt saadud rahaline toetus, säästud ja õppetoetused, stipendiumid ning laenud (Kirss jt 2011). Uuringus ei uuritud palgatöö ja lähedaste toetuse protsentuaalset osakaalu sisetulekuallikana, kuid toetudes üliõpilaste hinnangule ja väljatoodud argumentidele, leiab vajadus lähedaste toetuse järele tõestust (joonis 2; joonis 3; joonis 4; joonis 5; joonis 6). Moraalse toetuse kõrval on olulise väärtusega materiaalne toetus (joonis 2; joonis 3; joonis 4). Partneri toetus on vanemate toetuse kõrval väga oluline ja sageli isegi olulisem. (joonis 2; joonis 3).

Oluliseks õppimist toetavaks teguriks on läbi aegade olnud ajalised ressursid. Ajaprobleemid on mõjutanud nii õppes püsimise kui ka õppima mineku otsust. (Saar jt, 2012; Osam jt, 2017). Uuring tõestab, et vajadus ajaliste ressursside võimaldamisele lähedaste poolt on õppija jaoks aktuaalne (joonis 2; joonis 3; joonis 5).

Kvalitatiivsed uurimistulemused kinnitasid, et õppijate toetamine lähedaste poolt tuleneb kõrghariduse väärtustamisest ühiskonnas kui tulevikuperspektiivide kindlustamise vajadusest. Samas võib aga uuringule toetuvalt ka väita, et vähesel määral esineb pere hoiakutest tulenevaid õpibarjääre, mis pärsivad õppimist.

Tulemustest selgus, et enamasti on täiskasvanud õppija töötav õppija ja õppimise kõrvalt töötamist alustatakse juba enne 24ndat eluaastat. Sageli ei kata aga töötasu ega võimaldatavad õppetoetused vajalikku toimetulekut (joonis 5). Seetõttu võib lähedaste toetust pidada oluliseks mõjuteguriks üliõpilaskonna õppes püsimisel (joonis 4; joonis5). Uuringutulemustele toetuvalt võib tõdeda, et pärast 2013/2014. õppeaasta sügisel jõustunud kõrgharidusreformi (HTM, 2014) pole tagatud olukorda, kus ainuüksi toetused ning stipendiumid stabiliseeriks õppija majandusliku olukorra ja vajadus lähedaste toetuse järele on endiselt väga oluline. Tõenäoliselt on viimane põhjustatud ka kiiretest muutustest ühiskonnas.

KOKKUVÕTE

Uurimistöö raames uuriti täiskasvanud õppija vajadust lähedaste toetuse vajaduse järele TLÜ üliõpilaste näitel. Kombineeritud küsitluse käigus, leiti kinnitust varasematele uuringutele toetuvale eeldusele, et üliõpilane vajab õppes püsimiseks lähedaste toetust. Lahendati uurimisprobleem ning saavutati uurimiseesmärk.

Uurimise kaudu saadi kinnitust, et üliõpilaste vajadus lähedaste moraalse ja materiaalse toetuse järele on õppes püsimise ja õpingute teostamise mõjutegur. Lähedaste toetusvajadus tuleneb vajadusest tagada majanduslik toimetulek, võimalused õppes püsimiseks ning ajaline ressurss õppimiseks.

Uurimisküsimusele vastust leides, selgus, et täiskasvanud õppijate jaoks on lähedaste toetus olulisem ja kättesaadavam kui võimaldatavad õppetoetused. Aastal 2019 on palga kõrval oluliseks elatusallikaks üliõpilaste vanematelt või partnerilt saadav rahaline toetus, mingil määral ka õppetoetused ja stipendiumid ning säästud.

Kombineeritud küsitlus osutus uurimiseesmärgi täitmisel parimaks valikuks, kuna võimaldas erinevat tüüpi uurimisküsimuste teel saada piisavalt andmeid, mida analüüsida ja tuua välja uurimisküsimust puudutavate tunnuste esinemise intensiivsus. Vastajate vanuseline variatiivsus tõestab elukestva õppe võimaluse olulisust. Bakalaureuseõppes õppivate vastanute suur osakaal (85%) väärib tähelepanu, sest hilisema kordusuuringu korral oleks andmete võrdlemise huvides tulemuslikum moodustada valim bakalaureuseõppekaval õppivatest üliõpilastest.

TÄNUSÕNAD

Uurimus on valminud uurimisseminari juhendajate Katin Karu, Halliki Põlda, Gertha Teidla-Kunitsõn ning pilootküsitlustele ja uurimisküsimustikule vastajate toel. Tänan kõiki, sealhulgas ka retsensenti, pühendatud aja eest!

ALLIKAD

Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education*. London and New York: Routledge.

Eamets, R., Krillo, K. & Themas, A. (2011). Eesti kõrgkoolide 2009. aasta vilistlaste uuring. Tartu: SA Archimedes.

Ernst & Young Baltic AS. HTM. (2017). Eesti kõrgkoolide 2015. aasta vilistlaste uuring.

ARUANNE Loetud aadressil https://www.hm.ee/sites/default/files/uuringud/vil2015_aruanne.pdf

Espenberg, K., Beilmann, M., Sammul, M., Nahkur, O., Lees, K., Vahaste, S., Varblane, U. (2013). Eesti üliõpilaste eluolu 2013: rahvusvahelise üliõpilaste uuringu EUROSTUDENT V Eesti analüüs: lõpparuanne sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskus Tartu Ülikool. RAKE. Loetud aadressil <http://www.digar.ee/id/nlib-digar:193146>

Euroopa Komisjon (2014). Üliõpilaste õppemaksud ja -toetused on Euroopas väga erinevad. Brüssel. Loetud aadressil http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-1171_et.htm

Haridus- ja Teadusministeerium & Eesti Koostöö Kogu & Eesti Haridusfoorum. (2014). Eesti elukestva õppe strateegia 2020. Loetud aadressil <https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>

HTM. (2018). Õppimine. Loetud aadressil <https://www.hm.ee/et/tegevused/korgharidus/oppimine>

Johnson, R. B. (2014). *Educational research: quantitative, qualitative, and mixed approaches 5th ed*. Los Angeles: Sage.

Kalmus, V. (2015). Diskursusanalüüs. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Loetud aadressil <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Kalmus, V., Masso, A., Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Loetud aadressil <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Kirss, L., Nestor, M., Haaristo, H-S., Mägi, E. (2011). Eesti üliõpilaste eluolu 2010: rahvusvahelise

üliõpilaste uuringu EUROSTUDENT IV Eesti analüüs. Poliitikauuringute keskus Praxis. Loetud aadressil <http://www.digar.ee/id/nlib-digar:102763>

Merriam, S., B. (2005). How adult life transitions foster learning and development.

<https://doi.org/10.1002/ace.193>

Mägi, E., Kirss, L., Lill, L., Beerkens, M., Orr, D. (2010). Missugune on Eesti üliõpilaskond?

Uuringu „Õiglane ligipääs kõrgharidusele Eestis“ lõppraport. Tallinn: SA Poliitikauuringute Keskus Praxis, Eesti Üliõpilaskondade Liit.

Märja, T., Lõhmus, M., Jõgi, L. (2003). *Andragoogika. Raamat õppimiseks ja õpetamiseks*. AS Kirjastus ILO.

Nevski, E. (s.a.). Uurimistöö kirjutamine. Tallinn: Tallinna Ülikool, Haridusteaduste Instituut. Loetud aadressil <https://tudengitele.wordpress.com/uurimistoo/uurimusprobleem/>

Osam, K. E., Bergman, M. & Cumberland, D. M. (2017). An Integrative Literature Review on the Barriers Impacting Adult Learners' Return to College. Loetud aadressil

https://www.researchgate.net/publication/304907689_An_Integrative_Literature_Review_on_the_Barriers_Impacting_Adult_Learners_Return_to_College

Pilli, E & Valk, A. (2008) Quo vadis. Eesti kõrgharidus? : uuringuid 2005-2007

Ranne, R., Kruuse, A., Kirna, C., Sits, T., Mälzer, M., Päll, A., Pärenson, J. (2008). Eesti Euroopa kõrgharidusruumis. Eesti Üliõpilaskondade Liit. Loetud aadressil <http://www.digar.ee/id/nlib-digar:45259>

Rämmer, A. (2014). Valimi moodustamine. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*.

Loetud aadressil <http://samm.ut.ee/valimid?fbclid=IwAR3aYJxadLwEOvyFGNdo-pYYzmIK1AnpvoPvC0RJm0RvmFLZiq5qMdkJOfA>

SA Innove. (s.a.) Õppimine. Loetud aadressil <http://www.rajaleidja.ee/taiskasvanuharidus/>

Saar, E., Tamm, A., Roosalu, T., Roosmaa, E.-L. (2012). Mittetraditsiooniline tudeng kõrgkoolis: uuringu [“Õppija 2.0. Elukestev õpe kõrgkoolis: õpiprotsessi toetav keskkond”] lõpparuanne.

Archimedes. Loetud aadressil <http://www.digar.ee/id/nlib-digar:129071>

Tashakkori, A., Teddlie, C. (2003b). The past and future of mixed methods research: from data triangulation to mixed model designs, *Handbook of Mixed Methods in Social and Behavioral Research*, Tashakkori, A. & Teddlie, C. (eds.), Thousand Oaks: Sage, lk 671-703.

Valk, A. (2018). Vajaduspõhine õppetoetus ja selle mõju kõrgkooliõpingutele. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium. Loetud aadressil

https://www.hm.ee/sites/default/files/uuringud/oppetoetused_analyys_2018.pdf

ARTIKLID 2011

ARTIKLID 2012

ARTIKLID 2013

ARTIKLID 2014

ARTIKLID 2015

ARTIKLID 2016

ARTIKLID 2017

ARTIKLID 2018

ARTIKLID 2019

ARTIKLID 2020

ARTIKLID 2021

ARTIKLID 2022

ARTIKLID 2023

Otsi

Privaatsusreeglid

© 2025 Tallinna Ülikool | Haridusteaduste instituut | Andragoogika | CC BY-NC-ND 4.0